

ЛІТЕРАТУРА

1. Handbook of Technical Textiles. Woodhead Publishing Ltd and CRC Press LLC, Cambridge, England, 2000. – 543 p.
2. Karthik T. Intelligent textiles: An overview // The Indian Textile Journal, October, 2006.
3. Transition from traditional to technical textiles // The Indian Textile Journal, June, 2008.
4. Techtextil – специализированная международная выставка технического текстиля и нетканых материалов // Технический текстиль, № 13, 2006.
5. Netkani tekstil / Sunjka S., Dekic V., Filip S. – Zrenjanin: Universitet u Novom Sadu, Tehnicki fakultet «Mihajlo Pupin», 2009 (Indija: Feniks). – 222 s.
6. Зирнзак Вернер. Будущее за техническим текстилем // Технический текстиль № 9, 2004.
7. Тюменев Ю.Я., Мухамеджанов Г.К. К вопросу о классификации и терминологии нетканого технического текстиля // Технический текстиль, № 13, 2006.
8. Techno economic projections of technical textiles // The Indian Textile Journal, December, 2006.
9. Nayavadana J., Prabhu K.H., Blakuni Mamta. Mobiltech: Nonwoven vs wovwn & knits // The Indian Textile Journal, March, 2007.

Надійшла 18.01.2010

УДК 677.075

**ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ВОДОВБИРАННЯ
ТЕКСТИЛЬНИМИ МАТЕРІАЛАМИ**

В.І. ВЛАСЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

*Повідомлення 2***Напівемпірична модель водовбирання текстильних матеріалів
зі змінним коефіцієнтом дифузії**

Це повідомлення є наступним з циклу робіт, які присвячені розробці сучасних текстильних багатошарових структур з прогнозованими властивостями. В роботі запропонована математична модель, що описує процес переносу вологи перпендикулярно шару матеріалу з урахуванням процесу гальмування водовбирання під час накопичення вологи

Для вирішення рівняння руху рідини перпендикулярно шару матеріалу в нелінійній постановці використаний шлях, запропонований нами при рішенні лінеаризованого рівняння [1].

Постановка завдання

Розробити метод розв'язання нелінійного диференційного рівняння вбирання та розподілу вологи по товщині індивідуального шару матеріалу.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єкт досліджень – аналітичне рішення задачі опису водовбирання текстильними матеріалами в нелінійній постановці.

Предмет досліджень – напівемпірична модель водовбирання текстильних матеріалів зі змінним коефіцієнтом дифузії.

Для математичного моделювання процесу водовбирання використовувались методи математичного аналізу. За допомогою методів математичної фізики складались і розв'язувались кінетичні рівняння, що описують нестационарний процес водовбирання текстильними матеріалами з урахуванням залежності коефіцієнту дифузії від вмісту вологи. При розв'язку рівнянь водовбирання використаний метод Бубнова-Гальоркіна.

Результати та їх обговорення

Як відомо, у загальному випадку коефіцієнт дифузії залежить від накопиченої концентрації. У ряді джерел [2] визначається, що у такому разі рівняння руху рідини крізь шар матеріалу має вигляд:

$$\frac{\partial U}{\partial t} = \frac{\partial}{\partial x} \left\{ D(U, x) \frac{\partial U}{\partial x} \right\} \quad (1)$$

а коефіцієнт дифузії може бути представлений як:

$$D(U) = D_0(1 + \sigma U) \quad (2)$$

де U – концентрація вологи в певній точці шару матеріалу; x – координата певної точки в певний момент часу; t – час; D – коефіцієнт дифузії; D_0 – початковий коефіцієнт дифузії; σ – коефіцієнт нелінійності.

У такому випадку рівняння (1) переписується у вигляді:

$$\frac{\partial U}{\partial t} = \frac{\partial D}{\partial x} \cdot \frac{\partial U}{\partial x} + D \frac{\partial^2 U}{\partial x^2} \quad (3)$$

Враховуючи (3), можна визначити похідну:

$$\frac{\partial D}{\partial x} = D_0 \sigma \frac{\partial U}{\partial x} \quad (4)$$

Тоді рівняння (3) може бути записане у вигляді:

$$\frac{\partial U}{\partial t} = D_0 \sigma \left(\frac{\partial U}{\partial x} \right)^2 + D_0 \frac{\partial^2 U}{\partial x^2} + D_0 \sigma U \frac{\partial^2 U}{\partial x^2} \quad (5)$$

Перейдемо до безрозмірних координат.

- безрозмірна концентрація $u = \frac{U}{U_0}$, де U_0 визначається рідиною, що поступає ззовні до матеріалу (концентрація рідини в нульовий момент процесу вбирання);
- безрозмірна координата $z = \frac{x}{h}$, де h – товщина матеріалу;
- безрозмірний час $\tau = \frac{t}{t_{\max}}$, де $t_{\max}$ – час насичення матеріалу.

Тоді функції і похідні можуть бути записані, як:

$$U = u \cdot U_0; \quad \frac{\partial U}{\partial t} = t_{\max} U_0 \frac{\partial u}{\partial t};$$

$$\frac{\partial U}{\partial x} = \frac{U_0}{h} \cdot \frac{\partial u}{\partial z} \quad \frac{\partial U}{\partial t} = t_{\max} U_0 \frac{\partial u}{\partial t}$$

З врахуванням вище означеного, рівняння (5) має бути переписане у вигляді:

$$\frac{\partial u}{\partial \tau} = \frac{D_0 \sigma U_0}{t_{\max} h^2} \left(\frac{\partial u}{\partial x} \right)^2 + \frac{D_0}{t_{\max} h^2} \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{D_0 \sigma U_0}{t_{\max} h^2} u \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} \quad (6)$$

Введемо додаткові означення:

$$K_1 = \frac{D_0}{t_{\max} h^2}; \quad K_2 = \frac{D_0 \sigma U_0}{t_{\max} h^2} \quad (7)$$

Одержуємо рівняння:

$$\frac{\partial u}{\partial \tau} = K_1 \frac{\partial^2 u}{\partial z^2} + K_2 U \frac{\partial^2 u}{\partial z^2} + K_2 \left(\frac{\partial u}{\partial z} \right)^2 \quad (8)$$

У цьому рівнянні перший член у правій частині характеризує лінійні властивості; другий і третій члени дають нелінійні складові.

Для вирішення рівняння (8) скористаємося тим же шляхом [1], представивши шукану функцію у вигляді нескінченного ряду, що є добутком двох функцій, одна з яких залежить тільки від часу, а друга – тільки від координати

$$U = \sum_{i=1}^{\infty} V_i \cdot W_i \quad (9)$$

де V_i – функція концентрації, що залежить тільки від часу; W_i – функція концентрації, що залежить тільки від координати.

Як і раніше, окремий член, що залежить від координати, представимо у вигляді.

$$W_i = C_i \left(1 - \sin \frac{\pi z (2i-1)}{2} \right)$$

Рішення рівняння (9) будемо шукати у вигляді нескінченного ряду.

Виконавши дії по знаходженню похідних функції, отримаємо нелінійне рівняння:

$$\frac{dV}{dt} \sin \frac{\pi z (2i-1)}{2} = -K_1 \cdot V \cdot \frac{\pi^2 (2i-1)^2}{4} \sin \frac{\pi z (2i-1)}{2} - K_2 \cdot V^2 \cdot \frac{\pi^2 (2i-1)^2}{4} \left(\sin \frac{\pi z (2i-1)}{2} \right)^2 + K_2 \cdot V^2 \cdot \frac{\pi^2 (2i-1)^2}{4} \left(\cos \frac{\pi z (2i-1)}{2} \right)^2$$

Оскільки функції, що залежать від координати, не скорочуються, використовуємо метод Бубнова-Гальоркіна [3], для реалізації якого помножимо кожний член останнього рівняння на запропонований член ряду Фур'є $\left(\sin \frac{\pi z (2i-1)}{2} \right)$ [1].

При цьому одержуємо систему диференційних рівнянь:

$$\frac{dV_i}{dt} \int_0^1 \left(\sin \frac{\pi z(2i-1)}{4} \right)^2 dz = -K_1 \cdot V_i \cdot \frac{\pi^2(2i-1)^2}{4} \int_0^1 \left(\sin \frac{\pi z(2i-1)}{4} \right)^2 dz -$$

$$K_2 \cdot V_i^2 \cdot \frac{\pi^2(2i-1)^2}{4} \int_0^1 \left(\sin \frac{\pi z(2i-1)}{4} \right)^3 dz + K_2 \cdot V_i^2 \cdot \frac{\pi^2(2i-1)^2}{4} \int_0^1 \sin \frac{\pi z(2i-1)}{2} \cdot \left(\cos \frac{\pi z(2i-1)}{2} \right)^2 dz$$

Якщо виконати операцію інтегрування, можна одержати рівняння відносно функції, що залежить від часу

$$\frac{dV_i}{dt} = -(2i-1)^2 \cdot A \cdot (V_i + B \cdot V_i^2),$$

де A, B – константи матеріалу, одержані при інтегруванні, як не можуть бути визначеними з експерименту. Наявність цих двох констант пов'язана з необхідністю урахування процесу гальмування водовбиранню при накопиченні вологи в матеріалі.

Для розв'язку цього рівняння скористуємося методом розділення змінних. Одержуємо

$$\frac{dV_i}{V_i + B \cdot V_i^2} = -(2i-1)^2 \cdot A \cdot dt \quad (10)$$

Для розв'язання цього рівняння інтегруємо обидві сторони рівності

Права частина рівності одержується у вигляді

$$-(2i-1)^2 \cdot A \cdot t + C.$$

Виконуємо інтегрування лівої частини

$$\int_0^t \frac{dV}{V + B \cdot V^2}$$

Для інтегрування розкладаємо дріб

$$\frac{1}{V + B \cdot V^2} = \frac{1}{V \cdot (1 + B \cdot V)} = \frac{1}{V} - \frac{B}{1 + B \cdot V}$$

Якщо провести інтегрування, одержимо

$$\ln \frac{V}{(1 + B \cdot V)^B} = -(2i-1)^2 \cdot A \cdot t + C,$$

що може бути перебудовано у вигляді

$$\frac{V}{(1 + B \cdot V)^B} = C \cdot e^{-(2i-1)^2 \cdot A \cdot t}.$$

Звертаємо увагу, що хоча ми шукаємо залежність V від часу, невідомими залишаються значення коефіцієнтів A і B . Загальних правил розв'язання такого роду рівнянь не існує. Якщо уявити відомими коефіцієнти A і B , можна спробувати розв'язати рівняння методом ітерацій.

Тоді на першому кроці уявляємо, що функція, яка взята з розв'язку, одержаному вище, є відомою. Назвемо її $V_i^{(0)}$. Кожний наступний крок можна одержувати з рекурентних формул:

$$V_i^{(j+1)} = (1 + B \cdot V_i^{(j)}) \cdot C \cdot e^{-(2i-1)^2 \cdot A \cdot t}$$

$$V_i^{(0)} = V_i^{(j+1)}$$

j – номер рекурентного кроку.

Після ряду обчислювальних експериментів (в програмі MathCAD) знайдено, що досить близькою до шуканої буде функція

$$V_i = C \cdot e^{-A(2i-1)t^B},$$

а загальний розв'язок по координаті

$$U(z, t) = 1 - \sum_{i=1}^{\infty} \frac{4 \cdot e^{-A(2i-1)t^B} \cdot \sin\left[\frac{(2i-1)\pi z}{2}\right]}{\pi(2i-1)} \quad (11)$$

Невідомі коефіцієнти A і B знаходяться в рівнянні (11) в явному вигляді, що дає змогу вільно з ними оперувати. Зокрема, прийнявши конкретні значення, можна знайти функцію зміни концентрації залежно від товщини і часу (рис.1 та рис.2).

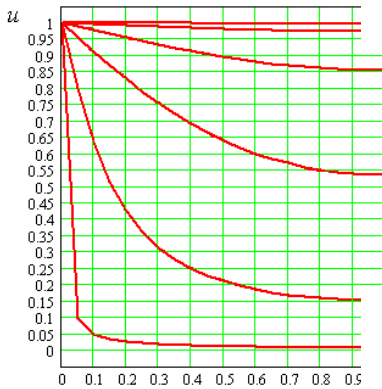

Рис.1. Зміна концентрації вологи по товщині шару матеріалу для різних моментів часу

$$(t_1 < t_2 < \dots < t_6 < \dots \leq t_{max})$$

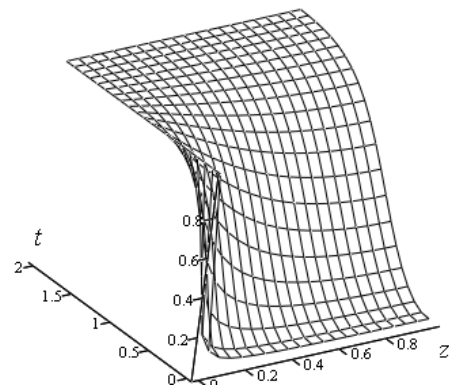

Рис.2. Залежність концентрації вологи в матеріалі від координати і часу

Швидкість зміни концентрації по товщині як функцію часу можна знайти, продиференціювавши вираз (11) для концентрації:

$$\frac{dU}{dt} = \sum_{i=1}^{\infty} \frac{4}{\pi} A \cdot B \cdot e^{B-1} \cdot e^{-A(2i-1)t^B} \cdot \sin\left[\frac{(2i-1) \cdot \pi z}{2}\right] \quad (12)$$

Для деякого матеріалу, який характеризується певними значеннями коефіцієнтів A та B , залежності швидкості від координати та часу показані на рис.3.

Оскільки коефіцієнти одержані в явному вигляді, можна знайти залежність концентрації і швидкості від часу в середньому по товщині

$$U(t) = \int_0^1 U(z,t) dz = 1 - \sum_{i=1}^{\infty} \frac{8e^{-A(2i-1)t^B}}{\pi^2 \cdot (2i-1)^2}, \quad (13)$$

$$v(t) = \frac{dU}{dt} = \sum_{i=1}^{\infty} \frac{8ABt^{B-1} e^{-A(2i-1)t^B}}{\pi^2 \cdot (2i-1)}. \quad (14)$$

Графіки, що демонструють ці залежності при довільно обраних коефіцієнтах A і B наведені на рис.4, рис.5. Якісно вони близькі до експериментальних.

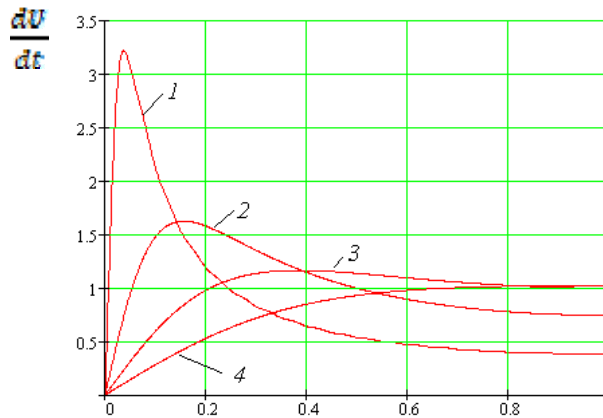

Рис.3. Залежність швидкості зміни концентрації від товщини матеріалу для різних моментів часу

(1 – $t = 2$ с; 2 – $t = 4$ с; 3 – $t = 6$ с; 4 – $t = 8$ с); ($A = 0,01$; $B = 2$)

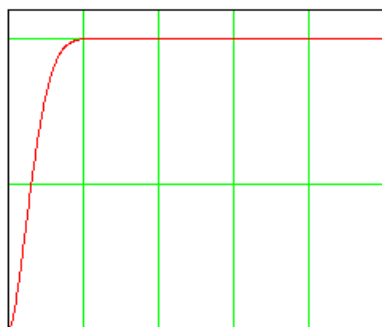

Рис.4. Зміна концентрації вологи для одного шару матеріалу

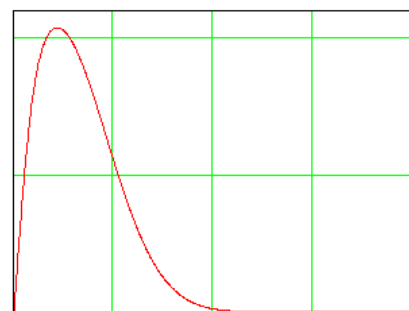

Рис.5. Зміна швидкості водовбирання для одного шару матеріалу

Висновки

Запропоновано нелінійне рівняння нестационарного переносу вологи перпендикулярно площині текстильного матеріалу, яке враховує залежність коефіцієнту дифузії від вмісту вологи в матеріалі в будь-який момент часу в заданій точці. Рівняння містить дві константи (А та В), які є характеристиками матеріалу і враховують процес гальмування водовбирання при накопиченні вологи.

У наступному повідомленні буде запропонований метод визначення констант А та В для конкретних матеріалів з урахуванням даних водовбирання, одержаних в умовах макроексперименту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко В.І. Теоретичні дослідження процесу водовбирання текстильними матеріалами. Повідомлення 1. Напівемпірична модель водовбирання текстильних матеріалів з постійним коефіцієнтом дифузії // Вісник КНУТД. – 2009. – №6. – с.111–118.

2. Yoneda M., Mizuno Y., Yoneda J. Measurement of water absorption perpendicular to fabric plane in two- and multi-layered fabric systems //Textile Res. J. – 1993. – №29(12). p. 940–949.

3. Флетчер К. Численные методы на основе метода Галёркина. М.: Мир, 1988. – 158 с.

Надійшла 17.01.2010

УДК 687.016.5

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ КОНСТРУКЦІЙ ОДЯГУ З УРАХУВАННЯМ
МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ САПР**

В.В. ЗАЛКІНД

Українська інженерно-педагогічна академія

Статтю присвячено аналізу етапів конструювання одягу в сучасних САПР та відповідному удосконаленню існуючої термінології

Сучасне виробництво одягу вже неможливо без використання систем автоматизованого проектування (САПР) одягу. Незважаючи на нові можливості САПР, основні етапи конструювання залишаються незмінними, але їх опис і складові частини потребують коригування, відповідно до цих можливостей.

Об'єкти та методи дослідження

З метою удосконалення існуючої термінології на різних етапах конструювання одягу було проведено порівняльний аналіз двовимірного та тривимірного конструювання в сучасних САПР одягу. Таким чином, об'єктом даного дослідження є процес конструювання одягу за допомогою САПР.

Постановка завдання

В «доСАПРівський» період процес побудови креслень деталей одягу мав такі етапи [1]:

1. ОК (основа конструкції);
2. БК (базова конструкція) або ТБК (типова базова конструкція);
3. МК (модельна конструкція).

Дослідження, що були виконані в Хмельницькому національному університеті [2] доводять, що розробка нової конструкції, – це ітераційний процес й основна мета автоматизованого проектування полягає в зменшенні числа та тривалості циклів ітерацій та перетворення проектування в лінійний процес. Причому процес циклічної проробки конструкції має такий вигляд: